

Dragana M. Dorđević *

Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu
Srbija

**KARIN C. RYDING: TEACHING AND LEARNING ARABIC AS A FOREIGN
LANGUAGE: A GUIDE FOR TEACHERS. WASHINGTON, DC: GEORGETOWN
UNIVERSITY PRESS**

Prikaz
UDC 811.411.21(075)

Praktične potrebe američkih diplomatskih, obaveštajnih, trgovačkih i drugih službi podstakle su opšti razvoj arabistike na tlu SAD tokom druge polovine XX veka. Od šezdesetih godina posebna pažnja poklanjana je nastavi arapskog jezika kao stranog, što je podrazumevalo modernizaciju nastavnih programa i udžbenika, da bi učenici mogli što brže i efikasnije da steknu fluentnost, kako na književnom jeziku, tako i na nekom dijalektu. U tom periodu pojavilo se više modernih udžbenika u većoj ili manjoj meri usklađenih sa savremenim tendencijama u nastavi stranih jezika, a 2002. godine osnovano je Američko udruženje nastavnika arapskog jezika (AATA) koje je uspostavilo prve standarde za određivanje nivoa znanja arapskog jezika i svojim aktivnostima usmerilo nove generacije stručnjaka za nastavu. Zato ne treba da čudi što se upravo u Americi krajem 2013. godine, na univerzitetu u Džordžtaunu pojavila knjiga *Teaching and Learning Arabic as a Foreign Language: a guide for teachers*. Reč je o pionirskom udžbeniku namenjenom nastavnicima arapskog jezika. Autorka Karin Rajding profesor je u penziji arapskog jezika i lingvističke arabistike Univerziteta u Džordžtaunu i jedan od vodećih autoriteta u toj disciplini. Među više udžbenika i značajnih teorijskih radova, posebno se ističe njeno kapitalno delo *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic* iz 2005. godine.

Knjiga *Teaching and Learning Arabic as a Foreign Language: a guide for teachers* organizovana je u sedam tematskih celina koje obuhvataju ukupno dvadeset poglavlja. Prva i druga tematska celina, *Fundamentals of Foreign Language Pedagogy* (11-37) i *Approaches to Foreign Language Teaching* (39-64) predstavljaju neophodan uvod u nastavu arapskog jezika kao stranog. U ukupno pet jezgrovitih, ali informativnih poglavlja, nalazimo dragocena zapažanja u vezi sa osnovnim

* Filološki fakultet u Beogradu, Studentski trg 3, 11000 Beograd, Srbija; e-mail: dragana.djordjevic@fil.bg.ac.rs.

principima pedagogije stranog jezika, tradicionalnim i modernim pristupima u nastavi stranih jezika, kao i njihovom primenom u nastavi arapskog. Razmatrajući istorijat tih pristupa, njihove prednosti, mane i mogućnosti primene u nastavi arapskog, autorka zapaža da novije metode ne isključuju starije, te da se i jedne i druge mogu kreativno ukomponovati tako da se prilagode svakom nastavnom cilju (41-63). Baveći se najvažnijim teorijama i glavnim odlikama različitih modela učenja stranog jezika, posebnu pažnju posvećuje specifičnostima arapskog jezika koje utiču na nastavu. Među najvažnijima jesu diglosija i činjenica da prvi ili maternji jezik Arapa jeste dijalekat, da književni arapski uče tek pošto izgrade jaku bazu u dijalektu, te da nastavljaju da koriste dijalekat u svakodnevnoj komunikaciji, a i u školovanju (22-23). Treća tematska celina *Programmatic Issues* (65-99) razmatra fundamentalna pitanja kao što su definisanje ciljeva nastave, osmišljavanje nastavnih planova i programa (*Learning Goals, Curricula, and Syllabi*, 67-80) i konkretnije probleme biranja materijala, korišćenja različitih resursa i tehnologije u nastavi (*Materials, Resources, and Technology*, 81-87). K. Rajding ističe da na ciljeve nastave, nastavne planove i programe arapskog jezika kao stranog treba da utiče više faktora, a najpre kontekstom određena priroda jezičkih funkcija u arapskoj govornoj zajednici, ciljevi učenika, faktor vremena potrebnog za učenje i težina materije. Autorka iskusno uočava da svaki nastavni program arapskog jezika mora da u svom komunikativnom delu uključi arapske dijalekte, kao i da je studijski boravak u arapskim zemljama nezamenljivo iskustvo, ali da je i za tako nešto nužna jezičko-kulturološka priprema. Neophodnu podršku praktičnom ostvarenju pomenutih ciljeva pružai kreiranje adekvatnih pristupa testiranju i procenjivanju znanja (*Assessment and Testing*, str. 89-99), što je predstavljeno pregledom najzastupljenijih vrsta testiranja, kao i dragocenim iskustvima iz arabističke prakse, uz poseban osvrt na smernice koje daje ACTFL – Američki savet za nastavu stranih jezika.

Od četvrtog tematskog bloka, *Planning and Managing the Elements of Teaching* (101-135), K. Rajding prelazi na konkretna pitanja nastave arapskog jezika kao stranog. To obuhvata tri poglavlja sa izuzetno korisnim savetima za organizaciju časa i za rešavanje drugih čestih problema sa kojima se sreću nastavnici arapskog na svim meridijanima. Na primer, u poglavlju *Pedagogical Practice: Classroom Management* (103-117), ukazuje na neophodne osobine koje svaki dobar nastavnik arapskog treba da ima, a najpre, nastavničku svest o jeziku (TLA – *teacher language awareness*). Uz pažljiv izbor varijeteta arapskog, autorka naglašava se da su u

nastavi presudna tri faktora: adekvatan ritam, raznovrsne aktivnosti i dobri prelazi sa jedne na drugu aktivnost. Takođe podsećana nužnost evidentiranja i analize grešaka, kao i iznalaženje adekvatnog pristupa za ispravljanje grešaka kod studenata, uz pregled vrlo konkretnih strategija koje neće smanjiti samopouzdanje i želju studenata da aktivno učestvuju u radu. Značajno mesto ovde zauzimaju jezički dril i prelaženje „teških partija“, kao elementi koji ne smeju da izostanu ni iz jednog vida nastave, premda se moraju dobro isplanirati i odmereno primenjivati. Prirodan nastavak ovog jeste poglavlje *Learning Styles, Strategies, and Affective Factors* (119-127) koje govori o tome koliko je važno da nastavnik prepozna različite stilove i strategije učenja, kako bi učenicima dobili adekvatne savete kod savladavanja različitih segmenata arapskog jezika. U poglavlju *Mixed Classes and Heritage Learners* (129-135) K. Rajding govori o učenicima koji su odrasli u nekoj arapskoj zemlji i tamo stekli obrazovanje, učenicima koji su arapskog porekla, ali su odrasli van govorne sredine, kao i o uvek prisutnoj pojavi učenika različitih nivoa znanja na istom kursu. Sve tri grupe su pojave sa kojima će se svaki nastavnik arapskog jezika susresti makar jednom u karijeri, bez obzira na to gde predaje, a autorka u vezi sa tim daje naučno utemeljene, konkretne i praktične savete kako bi dinamika grupe mogla da se očuva i poboljša.

Peti i šesti tematski odeljak bave se veštinama razumevanja i produkcije. U odeljku *The Pedagogy of Comprehension* (137-165), K. Rajding razmatra značaj čitanja i slušanja kao veština koje se baziraju na razumevanju i naglašava da se čitanje kao veština sporije razvija kod onih koji uče arapski jezik, zbog specifičnosti arapskog pisma u odnosu na evropska. Zato se mora pažljivo graditi od samog početka, kako bi učenici na kraju bili sposobni da samostalno čitaju složene i obimne tekstualne celine poput književnih dela. Što se pak slušanja tiče, autorka analizira vrste slušanja, faktore koji imaju presudnu ulogu u ovoj veštini u arapskom jeziku, kao što ukazuje na različite najefikasnije načine primene aktivnosti koje pospešuju ovu veštinu (diktati i razumevanje slušanog). U odeljku o nastavi veština jezičke produkcije (*Teaching Productive Skills*, 167-194), govori se o različitim vidovima nastave i usvajanja veština kao što su izgovor, govorenje i pisanje na arapskom jeziku. Osim pronicljive analize osnovnih svojstava arapskog jezika, izazova i zahteva nastave sve tri navedene veštine koja se zasniva na najrelevantnijoj literaturi i ogromnom iskustvu, autorka nastavnicima nudi čitav niz efikasnih i inspirativnih aktivnosti i tehnika za unapređivanje tih veština kod studenata.

Sedmi i završni tematski blok govori o nastavi usvajanju glavnih kompetencija – *Teaching Core Competencies* (195-229), to jest vokabulara (*Teaching and Learning Vocabulary*, 197-205), gramatike (*Pedagogical Grammar*, 207-218) i kulture (*Teaching Arabic Culture*, 219-229). Ispravno konstatujući da je usvajanje vokabulara jedan od najtežih zadataka za studente arapskog jezika, K. Rajding ukazuje na razloge za to, kao što predstavlja jasan plan postupnog usvajanja vokabulara predlažući i raznovrsne praktične aktivnosti. Kada je reč o nastavi arapske gramatike, autorka prednost u učionici daje deskriptivnom pristupu u odnosu na preskriptivni. U vezi sa praksom izbegavanja eksplicitne nastave gramatike, koja je zaživela u nekim nastavnim sredinama sa komunikativnim pristupom, Rajdingova naglašava da je generalizovana preko svake mere i da bez dobro osmišljene i uklopljene gramatičke nastave, viši nivoi znanja arapskog jezika postaju nedostižni. Na ove kompetencije nadovezuje se i kultura koja je postala sastavni deo učenja svakog stranog jezika, pa i arapskog. Autorka predstavlja glavne pristupe u nastavi kulture i njihovu primenu u nastavi arapskog, kako bi učenici uz jezičke stekli i (inter)kulturnu kompetenciju. To ne podrazumeva samo poznavanje arapske kulturne baštine, već i verovanja, simbole, prostore, vizuelne kulture, neverbalne komunikacije, komunikacijskih nivoa i tome slično.

U svakom poglavlju i u vezi sa svakim obrađenim pitanjem nude se bogati primeri iz prakse, kao i konkretni predlozi i aktivnosti koji se temelje na najrelevantnijim teorijskim proučavanjima. Takođe, na kraju svakog poglavlja nastavnicima se postavljaju pitanja i zadaci koji treba dodatno da ih podstaknu, usmere i inspirišu, a ukazuje se na najvažniju literaturu u vezi sa obrađenom temom. Na kraju udžbenika *Teaching and Learning Arabic as a Foreign Language: a guide for teachers* nalazi se i šest priloga (231-247) sa dodatnim informacijama i definicijama termina, vrlo bogat spisak korišćene literature (249-266) koji predstavlja i sveobuhvatan pregled dosadašnjih istraživanja na polju nastave arapskog jezika kao stranog, kao i indeks najvažnijih pojmova i imena (267-277).

Knjiga *Teaching and Learning Arabic as a Foreign Language: a guide for teachers* pionirski je podvig koji je popunio ogromnu prazninu u modernoj arabistici. Svojim sveobuhvatnim karakterom i temeljnom analizom raznovrsnih pitanja nastave arapskog jezika kao stranog, na individualnom planu nameće se kao delo kojem će se svaki nastavnik arapskog jezika vraćati u potrazi za novim idejama i inspiracijom, kao i da iznova proverava i unapređuje sopstvena znanja. Što se pak institucionalnog

plana tiče, uvereni smo da upravo ovo delo nudi pravi putokaz za dalji razvoj svih praktičnih i teorijskih segmenata nastave arapskog jezika kao stranog.